



وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
دانشگاه سیستان و بلوچستان
دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی
گروه جغرافیای طبیعی

طرح هفتگی درس استاد در واحد درسی «ژئومورفولوژی و میراث فرهنگی و زمینی»، مبتنی بر سرفصل
مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

مشخصات درس:

عنوان درس	مقطع	تعداد واحد	نوع واحد	پیش‌نیاز	آموزش تکمیلی عملی
ژئومورفولوژی و میراث فرهنگی و زمینی	کارشناسی ارشد	۲ واحد	نظری	-	دارد- سفر علمی

منابع درس:

- رامشت، محمدحسین، ۱۳۸۲، دریاچه‌های دوران چهارم بستر تبلور و گسترش مدنیت در ایران، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان، شماره ۱۴۸۷۸-۱۴۸۵۹.
- مقصودی، مهران، فاضلی نشلی، حسن، عزیزی، قاسم، گیلیمور، گوین، اشمیت، آرمین ۱۳۹۱. نقش مخروطه‌افکنه‌ها در توزیع سکونتگاه‌های پیش از تاریخ از دیدگاه زمین‌باستان‌شناسی (مطالعه موردی: مخروطه‌افکنه جاجرد و حاجی عرب)، پژوهش‌های جغرافیای طبیعی، شماره ۸۲، ۲۲-۱.
- مختاری، داود ۱۳۹۴. ژئوتوریسم، انتشارات دانشگاه تبریز.
- Gray, M., (2004), Geodiversity valuing and conserving abiotic nature. John Wiley & Sons Ltd, 434 p.
- Reynard, E. & Brilha, J. (Edts.) (2018), Geoheritage: assessment, protection and management. Elsevier, Amsterdam, Quantitative and Qualitative Approaches. Edward Elgar Pub, 450p.
- Maghsoudi M, Moradi A, Moradipour F, Nezammahalleh MA (2019) Geotourism development in world heritage of the Lut Desert. Geoheritage. 11(2):501-516
- Silva, J. P. Rodrigues, C. (2014), Mapping and analysis of geodiversity indices in the Xingu River mazonia, Brazil.
- Zwoliński, Z; Najwer, A; Giardino, M (2018). Methods for assessing geodiversity. In: Reynard E, Brilha J (eds) Geoheritage: assessment, protection, and management. Elsevier, Amsterdam, pp 27-52.
- Melelli, L., Vergari, F., Liucci, L., Del Monte, M., 2017. Geomorphodiversity index: Quantifying the diversity of landforms and physical landscape. Science of the Total Environment, 584-585 (2017), pp. 701-714.



اهداف درس:

اهداف مورد انتظار در واحد درسی «ژئومورفولوژی و میراث فرهنگی و زمینی» شامل موارد زیر است:

آشنایی دانشجویان با وجوه گوناگون روابط متقابل دانش ژئومورفولوژی و میراث فرهنگی و زمینی، کاربرد شاخص‌های ژئومورفولوژیک در تحلیل مسائل میراث فرهنگی و زمینی و کاربرد شاخص‌های ژئومورفولوژیک در شناخت محوطه‌های باستانی و تحلیل تأثیر شرایط محیطی زمان استقرار محوطه‌ها در شکل‌گیری، نابودی و جابجایی آن‌ها.

سرفصل کلی درس:

مطالبی که به عنوان سرفصل‌های اصلی برای ارایه در واحد درسی «ژئومورفولوژی و میراث فرهنگی و زمینی» در نظر گرفته شده، به شرح زیر است:

بخش نخست: تعاریف (اصول، رویکردها، بیان مسئله)

۱. مفهوم میراث، میراث فرهنگی و طبیعی و میراث زمین‌شناختی و ارتباط بین این سه؛
۲. مفهوم باستان‌شناسی، باستان‌شناسی محیطی و زمین‌باستان‌شناسی؛
۳. نقش مطالعات محیطی در تبیین شرایط محیطی محوطه‌های فرهنگی و باستانی؛
۴. دانش مورد نیاز در مطالعه میراث فرهنگی و زمین‌شناختی؛
۵. عوامل مؤثر محیطی و ژئومورفولوژیکی در مکان‌گزینی و جابجایی محوطه‌های فرهنگی و باستانی؛
۶. نقش ژئومورفولوژی در الگوی استقراری محوطه‌های فرهنگی و باستانی؛
۷. معیارهای شناسایی میراث طبیعی و زمینی (Geoheritage) در ایران و جهان؛
۸. آشنایی با طبقه‌بندی ۱۳ گانه میراث زمین‌شناختی در یونسکو؛
۹. شاخص‌ها و معیارهای ثبت میراث طبیعی و میراث زمین (Geoheritage) در سطح ملی و جهانی.

بخش دوم: ارزیابی ژئودایورسیته و ژئوتوریسم

۱. ژئومورفولوژی و محوطه‌های باستان‌شناختی؛
۲. فرم‌ها و فرایندهای آتش‌فشانی و درونی و نقش آن‌ها در ایجاد، تداوم و جابجایی محوطه‌های باستانی؛
۳. نقش فرم‌ها و فرایندهای بیرونی (نواحی بیابانی، مخروط‌افکنه‌ها، مناطق کارستیک، یخچالی، دشت‌های سیلابی و ساحلی) در ایجاد، تداوم و جابجایی محوطه‌های باستانی؛
۴. فرایندهای ژئومورفولوژیک و مخاطرات محوطه‌های باستانی و فرهنگی؛
۵. روش‌های مطالعه زمین‌باستان‌شناسی؛
۶. مراحل بازدید از یک محوطه باستان‌شناسی، فرهنگی و میراث زمینی و تحلیل میدانی مسائل ژئومورفولوژیکی منطقه؛
۷. چگونگی تعیین عرصه و حریم میراث طبیعی و زمینی و تعریف ضوابط مرتبط با آن؛
۸. ارزیابی پیامدهای مثبت و منفی ژئوتوریسم بر میراث زمین؛
۹. میراث زمین در شهرها و برنامه‌های عملی (Action Plans) در ارزیابی و مدیریت میراث زمین؛
۱۰. معرفی مطالعات موردی از روابط متقابل ژئومورفولوژی و محوطه‌های پیش از تاریخ، تاریخی و فرهنگی میراث‌های زمینی، مدیریت میراث زمینی؛



کار عملی: دانشجوی موظف است یک گزارش پژوهشی از یک محوطه باستانی- فرهنگی و یا میراث زمینی در چارچوب محتوای سرفصل درس تهیه و ارائه نماید.

جلسه نخست:

در این جلسه، ضمن آشنایی دو طرفه با دانشجویان کلاس، سرفصل‌های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، طرح کلی و هفته‌ای درس استاد و منابع (امتحانی و دیگر منابع موجود در مورد موضوع درس استاد)، نکات و قوانین لازم و ضروری در برگزاری هفتگی کلاس طی ترم تحصیلی، تعیین زمان آزمون میان ترم و وظایف و کارهای عملی دانشجویان، تشریح و توضیح داده می‌شوند.

جلسه دوم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
- پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه پیش؛
- پیرامون موضوعات زیر بحث خواهد شد:
- ۱. مفهوم میراث، میراث فرهنگی و طبیعی و میراث زمین‌شناختی و ارتباط بین این سه؛
- ۲. مفهوم باستان‌شناسی، باستان‌شناسی محیطی و زمین‌باستان‌شناسی؛

جلسه سوم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
- بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
- پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- پیرامون موضوعات زیر بحث خواهد شد:
- ۱. نقش مطالعات محیطی در تبیین شرایط محیطی محوطه‌های فرهنگی و باستانی؛
- ۲. دانش مورد نیاز در مطالعه میراث فرهنگی و زمین‌شناختی؛

جلسه چهارم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
- بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
- پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- پیرامون موضوعات زیر بحث خواهد شد:
- ۱. عوامل مؤثر محیطی و ژئومورفولوژیکی در مکان‌گزینی و جابجایی محوطه‌های فرهنگی و باستانی؛
- ۲. نقش ژئومورفولوژی در الگوی استقرار محوطه‌های فرهنگی و باستانی؛



جلسه پنجم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
 - بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
 - پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- پیرامون موضوعات زیر بحث خواهد شد:
۱. معیارهای شناسایی میراث طبیعی و زمینی (Geoheritage) در ایران و جهان؛
 ۲. آشنایی با طبقه‌بندی ۱۳ گانه میراث زمین‌شناختی در یونسکو؛
 ۳. شاخص‌ها و معیارهای ثبت میراث طبیعی و میراث زمین (Geoheritage) در سطح ملی و جهانی.

جلسه ششم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
 - بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
 - پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- پیرامون ژئومورفولوژی و محوطه‌های باستان‌شناختی بحث خواهد شد.

جلسه هفتم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
 - بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
 - پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- پیرامون فرم‌ها و فرایندهای آتش‌فشانی و درونی و نقش آن‌ها در ایجاد، تداوم و جابجایی محوطه‌های باستانی بحث خواهد شد.

جلسه هشتم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
 - بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
 - پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- پیرامون نقش فرم‌ها و فرایندهای بیرونی (نواحی بیابانی، مخروط‌افکنه‌ها، مناطق کارستیک، یخچالی، دشتهای سیلابی و ساحلی) در ایجاد، تداوم و جابجایی محوطه‌های باستانی بحث خواهد شد.

جلسه نهم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛



- بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
 - پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- پیرامون فرایندهای ژئومورفولوژیک و مخاطرات محوطه‌های باستانی و فرهنگی بحث خواهد شد.

جلسه دهم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
 - بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
 - پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- پیرامون روش‌های مطالعه زمین‌باستان‌شناسی بحث خواهد شد.

جلسه یازدهم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
 - بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
 - پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- پیرامون مراحل بازدید از یک محوطه باستان‌شناسی، فرهنگی و میراث زمینی و تحلیل میدانی مسائل ژئومورفولوژیکی منطقه بحث خواهد شد.
- همچنین، در این جلسه آزمون میان‌ترم به صورت شفاهی برگزار خواهد شد.

جلسه دوازدهم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
 - بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
 - پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- پیرامون چگونگی تعیین عرصه و حریم میراث طبیعی و زمینی و تعریف ضوابط مرتبط با آن بحث خواهد شد.

جلسه سیزدهم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
 - بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
 - پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- پیرامون ارزیابی پیامدهای مثبت و منفی ژئوتوریسم بر میراث زمین بحث خواهد شد.

جلسه چهاردهم:



در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
 - بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
 - پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- پیرامون میراث زمین در شهرها و برنامه‌های عملی (Action Plans) در ارزیابی و مدیریت میراث زمین بحث خواهد شد.

جلسه پانزدهم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
 - بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
 - پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- پیرامون معرفی مطالعات موردی از روابط متقابل ژئومورفولوژی و محوطه‌های پیش از تاریخ، تاریخی و فرهنگی میراث‌های زمینی، مدیریت میراث زمینی بحث خواهد شد.

جلسه شانزدهم:

در این جلسه:

- پس از حضور و غیاب دانشجویان؛
 - بازگویی کوتاه از مطالب جلسه پیش توسط یکی از دانشجویان؛
 - پرسش و پاسخ و رفع اشکال احتمالی از جلسه‌های پیش؛
- به جمع‌بندی و رفع اشکالات احتمالی از مطالب ارائه شده طی ترم پرداخته خواهد شد.

با آرزوی موفقیت

رضا منصوری

(عضو هیئت علمی دانشگاه سیستان و بلوچستان)